

CONTRAPUNCT

Prețul 20 Lei

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
TIMIȘOARA I
STRADA SIBIU NO. 6

REVISTĂ LITERARĂ

Inscris în Reg. publicațiilor sub Nr. 92/1941. Trib. Timiș-Torontal

ABONAMENTE:

Autorități și de onoare . . . 1000 Lei
Particulari 500

INTRE TEATRU ȘI CELELALTE ARTE

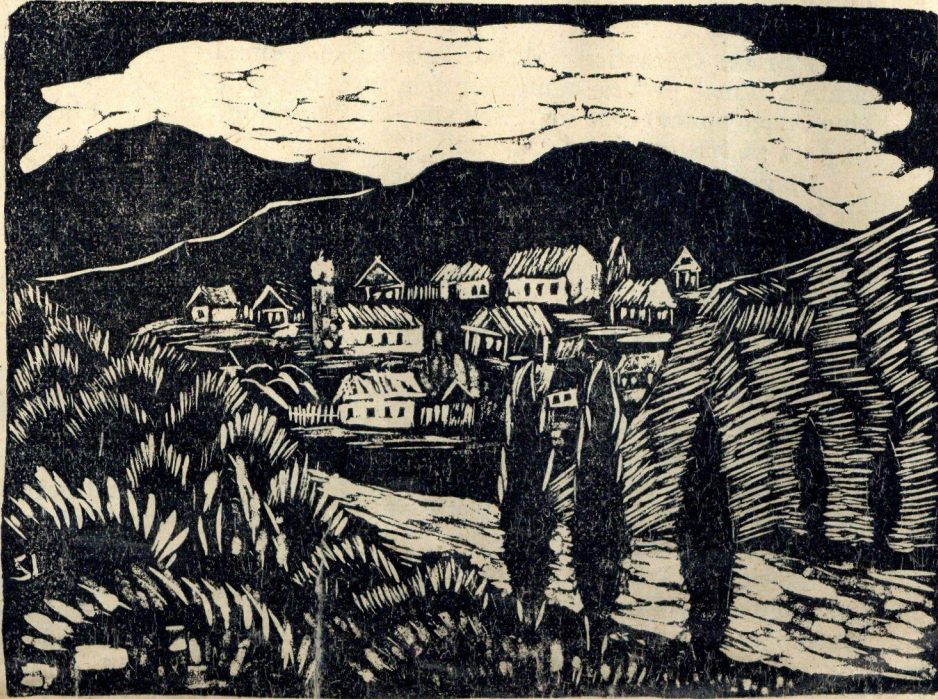
S'a observat, din partea estetice teatruale, că scena ar fi un câmp în care și dau mâna diferitele ramuri de artă. Că adevărat textul aparține poeziei, costumul și decorul picturii, atitudinea sculpturii și mișcarea dansului. Dacă s'ar admite un punct central spre care, și în care, s'ar seria și coordona elementele amintite, problema primește îndreptățire existențială.

Faptul că nu s'a realizat un spectacol integral din liniile amintite, impune judecarea cauzelor. Cei care se ocupă de acest fenomen, în sensul că teatrul trebuie să treacă peste anumite limite pentru a ajunge realizare de artă, rămân niște mari izolați.

S'a încercat împingerea spectacolului spre înfăptuire artistică pînă, fie personal din partea inițiatorilor, fie de către anumiți actori sau regisori, atașați categoriei din necesitate sufletească și nu din efemer spirit de inovație. S'au realizat în acest sens lucruri care au deschis orizonturi cu adevărat pline. A lipsit însă cutropitoarea vrajă care, tot pînă totul să facă din spectacol plinătate muzicală. În ultima vreme eseștii încep, pe marginea spectacolelor, să vorbească tot mai mult de muzicalitate, ridicând prin aceasta desigur problema anumitor limite spre care teatrul se întrepătrunde.

Ceeace pare a nu se fi clarificat încă de ajuns până acum este faptul central că arta fiind de origine muzicală, teatrul n'a gradată elementele componente și n'a luat din ele partea de reintegrare în muzică. Dacă în fiecare ramură de artă este un grăunte central care îi exprimă ființa, el și nu elementele accesorii trebuie întrebuințat în teatru. Dacă textul are momente de plină concentrare sufletească în care personajul din conflictu cu partenerul, vădit acționând spre exterior, se înțoarce asupra și în el însuși cuvântul are valoare și plinătate lirică. Dacă dramaturgul n'a putut realiza acest lucru, din cuvânt n'a luat decât învelișul acțiunii.

Semnificația este felul cum întrebuințează scena de azi culoarea și linia arhitectonică. Cei mai mulți regisori și pictori-scenografi prezintă o vădită inaderență la planul artei, lucrând cu elemente fundamentale contrare. Și desigur, neluarea în considerare sau neînțelegera cuceririi noului liman în arta scenică, însoțită de folosirea de elemente improprii. Scena văzută azi prin elemente picturale de concepția lui Antoine însemnează necunoașterea adâncimii și momentului istoric în care el a apărut. Antoine a creat și văzut o lume — fie ea reaițate îndulcită numai — de care înguștimea și plăcătudinea regisrilor de azi care „văd eternul“ nu are dreptul să se apropie, fiindcă nu are crezul adânc care l-a ars și l-a dus să facă ceea ce a făcut. Dar, scenografia de azi, întrebuințând elementele picturale, uită că structural subiectul a fost înlocuit de nuanță și amănuntul de vibrație. Pentru a nu fi balast scenic nu poate

Gravură

Sida Ienea

Pastel

Un cimitir pe-un deal.
Un colț de sat
Ce pare prăbușit sub vii,
Un drum glodos
Acum uscat —
Ce urcă printre crucile de lemn
Și rare cruci de piatră . . .

. . . Ți-aduci aminte, atunci
Când te-ai oprit, înfiorată
De parcă morții îți vorbeau?
Te-ai strâns atunci de brațul meu,
Îți amintești? . . .

Ți-am spus să nu te înspăimânți,
Că morții-s morți. . .

Și să nu plângi gândind
La viețile ce s'au fărmat
In cimitirul de pe deal,
La capătul de sat
Ce și-azi îmi pare
Că prăbușit sub vii
Și înecat în scare.

N. CRIȘAN

CREAȚIE

Să nu murim acuma, e ceas nepotrivit.
Adună 'n dinți puterea ce-a mai rămas în tine
Și varsă suferința în largile suspine
Fe nările umfate cu freacățul pripit.

Ce sfântă oboșea! Trântită 'n așternut
Cu buzele deschise strângând în fălci furtuna
Dospită 'n voluptatea din ultimul sărut,
Crescută 'n începutul ce-i nou înțotdeauna

Cumplitelor uiiări, vesti-vom asfințitul.
Ai prins în chiag mărimea vieții viitoare
Și-ai zămisiț scânteia ce s'a aprins în soare
In ziua când Eternul și-a întremat sfârșitul.

Ai împlinit destinul. Murim descătașăți.
Ne-am ridicat din visuri și-am poposit pe maluri.
Doar sânii tăi se sbat din nou înfiorați
Ca spumele trântite de val, în alte valuri.

Cât de vartos ți-e pieptul — și respirația lungă
In nările largite. E ceață ca 'n fiorduri.
Si lunga amortire, ce 'ncearcă să ajungă
In burta oboșiță, fșământă, suptă 'n șolduri.

In noaptea asta lungă în tine s'a dospit
O frământare, alta, decât într'un păcat,
Căci trupul tău mai greu, deplin însământat
A descărcaț în el furtuni din răsărit.

Era pământul mare în coacere fierbinte
Și-i trebuia un ciob pe care să însemne
O trecere 'n adâncuri, sau poate numai semne
Ce-au descleștat căldura în trupul tău cuminte.

Ca 'n binecuvântare, belșugul vrea să 'mplante
Secura în pământul ce taie urmă sorții.
Tot ce-i viață 'n lume ar vrea să te frământa
Că 'n tine-i zămislirea vieții și a morții.

Și zidărintă țaria vieții viitoare
La temelii va pune norocul și năpasta,
Iar apele vor crește în râuri din izvoare
Căci însuși Dumnezeu se roagă 'n noaptea asta.

Adună-ți frământarea și strânge-o, căci destinul
A întremat în carne fiorul rupt în două
Și du-te liniștită, — se coace 'n sânii pelinul
— Nevasță sau amantă, femeie, — pace vouă!

IULIAN POPA

lucra decât cu elementele chintesențiale domeniului ei artistic. Și asta însemnează că pată de culoare, reuniune și joc de culori convergând într'o mișcare centrală unde prin vibrații primesc viață. Ii este necesară, pictorului și regisorului, înțocarea spre el însuși și, prin muzeu și bibliografie, să treacă la fiordul plămuirii, așa cum au trecut mulți dintre cei pe care cred că-i pot copia.

Oricât de abil ar fi azi dansul piruetelor rococo, sufletul nu-l mai cere. Apropiat, simțitor de poezie, traducerea lui în artă se face cu alte elemente. De

aceia din dans arta actorului nu mai ia mișcarea ci atitudinea.

Este necesar ca întreg complexul scenic să primească impuls spre mișcare și, în momentul când desfășurarea a ajuns la punctul culminant, regisorul să aibă puterea magică de a face totul să vibreze. Nici un element nu poate să nu participe cu intensitate la vibrație. Aici e momentul când spectacolul a sărit în artă. Dar nu poate fi realizat nici dacă tipă culoarea decorului sau costumului, linia, inaderența la rol a actorului sau palida putere regisorială.

Dacă teatrul, câmp în care artele se întâlnesc pentru a-i da ființă, n'a ajuns să aibă decât elemente de artă și nu plinătate, a fost pentru că n'a reușit să facă deosebire între elementele accesorii artei respective și esența vibrației a lor. Din pictură a luat culoarea și nu nuanța, din muzică sunetul și nu armonia, greoiul și nu sborul din arhitectură, acțiunea și nu muzicalitatea din cuvinte. Cu asemenea elemente este mai mult ca firesc ca teatrul să umble pe cel mai îndepărtat drum de artă.

IONEL OLTEANU

CORĂBII BLESTEMATE

3 ACTE

de MIRON R. PARASCHIVESCU

ACTUL III (Tableu I)

Două zile după actul al doilea. E o inserare de câmp, dulce, tomnatecă. Pe șoseaua, care taie un Bărăgan pustiu de oameni, pamblica drumului, albă, se întinde până'n zare, cu coturi largi, de apă domoală. Departe a șoselei e miriște, de alta câmp ruginit. Un singur pom pirpiriu câtă să se deseneze pe cerul uriaș, înalt, mai nesfârșit aici, unde pământul se întinde sub el, supus, întins ca un taler; și prezența acestui pom singuratec, mai solitar parcă în neclintirea lui fremătătoare, dă peisajului o tristețe dezolată, sporită de silueta vineției a unui cal care-și pleacă, la zare, botul spre pământ. E un tablou de Van Gogh, care închide în nemărginirea lui, o adâncă durere mută. Din miriște și din câmp, se înalță boarea serii, pașnică, reculeasă: greieri târzii, foșnete șoptite, o întreagă vieță de vietăți mărunte își înalță freacățul zîmțat, ușor, ca o rugăciune umilă, ca o pălpăire de stele.

Prezența Floriei care înaintează încet pe șosea, purtând într-o mână o bocceluță, contrastează cu tristețea senină, resemnată a tabloului. Fata e vădit agitată, poate veselă. Se abate depe drumul mare, intră în câmp, privește într-o parta și alta: liniște. Ar avea nevoie să vorbească, să cânte, să fie cu cineva. Singurătatea pământului și a cerului o copleșește. Își pune bocceaua jos, apoi își întinde brațele ca niște aripi, mai mult ca să se miște decât ca să le desmorțască; gestul ei amintește de acea încercare a pașărilor înainte de a-și lua sborul.

Dintr-o turlă de biserică depărtată, cad bătăile unui ceasornic, opt, pietre într-o apă întinsă și adâncă. Florica se reculege, se așază în iarbă. Culege ea degete subțiri flori sărace de câmp, păpădii pe care le suflă în vânt, scântioare, bănuței.

În timp ce se joacă și-și face de lucru cu florile și găzele, din partea opusă, din miriște, vine Plugarul. El se oprește din când în când, scurmă cu mâna pământul, ia în palmă câte-un bulgăr pe care-l fărâmițează și-l lasă să-i cadă. Când așază și se face auzită, fata e sărăcă și totuși în iarbă, culcată cu mâna pe capătul, sare în sus și privește speriată. Cum stă ridicată, bocceaua e vădit, ascunsă după culeștii rochiei.

Plugarul înaintează tăcut și o privește surprins, întrebător.

SCENA I

(în care participă Florica și Plugarul)

Plugarul: Bunăseara, Florică! Ce faci aici, singură, în câmp?

Florica: (veselă, zâmbește cu înțeles tainic) Bunăseara, Plugarule! Am venit pela voi... să văd câmpul, miriștea... E atâta de frumoasă inserarea așa!... cam tristă parcă... (râde silit, ca să-și ascundă emoția). Aproape că mi-era frică, până să vii tu...

Plugarul: Da, e o lumină ciudată astă seară... Soarele apune de parcă plânge... (În timp ce vorbește, Florica s'a ridicat în picioare și acum se vede în iarbă, bocceaua. Plugarul continuă, arătându-i) Dar te ai acolo?... te duci undeva?...

Florica: (încurcată la început, apoi eliberată leștindu-i-se) Nu știi?... El nu ți-a spus nimic?... (precipitată) Plecăm astă seară, Plugarule... fugim...

Plugarul: (încurcat el, de data asta) A-a, da... astă seară era vorba să plecați?... Nu mi-a spus... Dar unde vreți să mergeți?...

Florica: La București... (cu elan) Să ne începem viața noastră, cea adevărată... (șoptit, confidențial) Știi, tata s'a dus la Călărăși... lipsește până mâine... Noi plecăm astă seară... Imi pare bine că te văd înaintea plecării, să-mi iau rămas bun dela tine... (îi prinde mâna într-ale ei) tu ai fost atât de bun cu noi, Plugarule... atât de bun... Numai tu ne-ai înțeles... (Îl amenință cu degetul: zâmbind) Dar să nu cumva să-ți spui tatei că știi ceva de plecarea noastră!... I-am lăsat eu, în țighele, o scrisoare, în care-i lămuresc totuși... (cu elan) Să ne începem viața noastră, cea adevărată... (șoptit, confidențial) Știi, tata s'a dus la Călărăși... lipsește până mâine... Noi plecăm astă seară... Imi pare bine că te văd înaintea plecării, să-mi iau rămas bun dela tine... (îi prinde mâna într-ale ei) tu ai fost atât de bun cu noi, Plugarule... atât de bun... Numai tu ne-ai înțeles... (Îl amenință cu degetul: zâmbind) Dar să nu cumva să-ți spui tatei că știi ceva de plecarea noastră!... I-am lăsat eu, în țighele, o scrisoare, în care-i lămuresc totuși...

Plugarul: (același joc, încurcat) De spus, nici vorbă... Dar de ce ai pornit-o de acum?... trenul pentru București trece abia la miezul nopții prin halta noastră...

Florica: Știu, știu... dar am vrut... mi-era dor... Ții minte, Plugarule, aici ne-am întâlnit cu el, când a venit în saț?... (sfioasă) Și tot ai mă sărutat și mi-a spus că-i sunt dragă... Plugarule nostru, aici le-am urzit, aici le-am pus la cale... Am venit (zâmbește stângaci) să-mi iau rămas bun... dela

iarbă, dela greieri (cu gest brusc, îi întinde buchețul de scântioare, ținut până atunci la spate) dela flori.

Plugarul: (repetând jocul ei, îi ia cu dragostă mâna ntr'ale lui) Florică dragă, Florică!...

Florica: (interpretând gestul plugarului ca un consimțământ și complicitate) O, dac' ai ști, Plugarule, cât am așteptat ziua asta... Cât mi-e de drag... pământul, iarba asta pe unde a trecut el, floriște astea care-i plac atât, tu, care ești prietenul lui cel mai bun... toate-mi sunt dragi fiindcă le iubește el...

Plugarul: (tot mai încurcat, abia știe cum să facă, își face de lucru cu o nua găsită în iarbă, scormonește cu vârful gheții țărâna și răspunde, în sfârșit, cu un zâmbet silit) Păi, atunci, și de tine să-ți fie drag, Florică...

Florica: (transfigurată, vorbește cu acea simplitate a inimii, proprie oamenilor dela țară, dar știind bine ceiace spune) Dar eu... eu sunt el, Plugarule!... (e gața să izbucnească în lacrimi)

Plugarul: (Ca să-și înnăbușe emoția, privește de jur împrejur în imensițea câmpiei) Ce lumină galbenă se ridică din miriște!... (apoi se așază pe marginea șoselei, lovindu-și ritmic vârful gheții cu nuiua, și privind în zări. Se vede bine că știe ceva mai mult, ceva ce el nu poate spune).

Florica: (tot mai veselă) Și tu... ce ai?... Ești trist că pleacă?...

Plugarul: (același joc, fără s'o privească) Vezi bine că-mi pare rău... (schimbă tonul, domol, și o privește în ochi) Da-nu-ți pare rău de taică-tău, Florică?... O să se amărască, bietul om... Și ce o să zică lumea de tine... (răzând în hohote) Ei, asta! Ce o să zică lumea... De când porți atâta grijă de gura lumii?... (revine, seriosă) Cât despre tata... știu eu... numai prăvălia să meargă, că încoș n'am nicio grijă...

Plugarul: (deceput) Da, eu nu zic... mă amuzam numai de ce zice Plugarul. Poetul își pune rău de bună seamă, da' ce să-ți faci? El nu e legat de nimeni... (zică, și se leagă de toate... (o privește îndelung)) Dar tu... eu credeam că rostul tău e să rămâi aici, lângă casă... Să-ți iei un bărbat dela noi... că s'o găsi, slavă Domnului, un rumân și pentru tine... (zâmbește) și încă unul de frunte...

Florica: (uimită) Te ascult, Plugarule, și mă minunez: vorbești ca tața. Doar că nu te-ai furat ca el... (Plugarul: Ei... taică-tău vorbește ca un părinte... Eu îți vorbeșc ca un tovarăș, ca un prieten... Mă gândesc la tine... la viața voastră împreună... acolo în București...)

Florica: (tot mai mirată) Ce vrei să spui?
Plugarul: De... el n'are un meșteșug... O să 'ndurați lipsuri... n'o să aveți pe nimeni... cazi bolnav, Doamne ferește! și boala cu sărăcia... (scurtând) La urma urmelor e bine să ieși amințe ja toate. Un pas ca asta nu-l faci de două ori în viață... (Florica: Dar mă știi pe mine fără cap? Nu chibzuiesc eu totul? Imi spui de lipsuri, de nevoi, de boală... Dar când m'am hotărât să plec cu el, m'am gândit la toate astea și m'am împăcat cu toate... (categorică) Primesc totul, numai să fiu cu el, cu dragostea lui...)

Plugarul: (încurcat el, de data asta) A-a, da... astă seară era vorba să plecați?... Nu mi-a spus... Dar unde vreți să mergeți?...

Florica: (încurcată la început, apoi eliberată leștindu-i-se) Nu știi?... El nu ți-a spus nimic?... (precipitată) Plecăm astă seară, Plugarule... fugim...

Plugarul: (încurcat el, de data asta) A-a, da... astă seară era vorba să plecați?... Nu mi-a spus... Dar unde vreți să mergeți?...

Florica: (încurcată la început, apoi eliberată leștindu-i-se) Nu știi?... El nu ți-a spus nimic?... (precipitată) Plecăm astă seară, Plugarule... fugim...

Plugarul: (încurcat el, de data asta) A-a, da... astă seară era vorba să plecați?... Nu mi-a spus... Dar unde vreți să mergeți?...

Florica: (încurcată la început, apoi eliberată leștindu-i-se) Nu știi?... El nu ți-a spus nimic?... (precipitată) Plecăm astă seară, Plugarule... fugim...

Plugarul: (încurcat el, de data asta) A-a, da... astă seară era vorba să plecați?... Nu mi-a spus... Dar unde vreți să mergeți?...

Florica: (încurcată la început, apoi eliberată leștindu-i-se) Nu știi?... El nu ți-a spus nimic?... (precipitată) Plecăm astă seară, Plugarule... fugim...

păt o viață... Vieța mea e pământul ăsta... a lui, dac' e să pleci cu el, o să fii tu...

Florica: (indignată) Frumos vorbești, Plugarule. Să te iei de mână cu tata... că numai pe el l-am auzit spunând într'una că e neisprăvit!... Dacă știam că o s'o aud și din gura ta...

Plugarul: (senin, stăpân pe el) Fată dragă n'ai ce să te superi pe mine. Am chibzuit zilele astea... Eram de față când au venit ja el oaspeții voștri: Sburătorul și Marinarul. Sburătorul a spus atunci o vorbă... a spus că Poetul e o flacără...

Florica: (impacientă) Și dac'a spus?...

Plugarul: (în continuare) ...ja început, n'am primit prea bine ce vrea el să spuie. Dar m'am gândit tot timpul la vorba asta... (hotărât) Mare vorbă, Florică... mare vorbă!...

Florica: Flacăre și neisprăvit... cum se potrivește?

Plugarul: Văzut-ai tu vreodată cum se isprăvește o flacără? Flacăra se vede doar când se aprinde... că de-aia e flacăra: ca să se aprindă... Când se stinge, nici n'apuci să vezi...

Florica: Fie ce-o fi, flacăra sau ba, dac' o să se stingă o să mă stingă și eu cu el odată!

Plugarul: Eu asta vream să-ți spun... tu să faci cum crezi și să-ți dea Dumnezeu bine. Da' supărată pe mine să nu fii. Ce vrei? Aveam și eu îndoielile mele. Se putea să nu ți le spui?... (o îmbrățișează) Să fii fericită, fetiță!... (Pregătindu-se să plece) Dar tu ce ai de gând. Rămâi aici, în câmp? Până la tren mai e. Dacă vrei, vino ja mine... sau te duci la el?

Florica: O să mă duc la el, îndată... Dar așa mai sta până se întunecă de tot...

Plugarul: Frumoasă seară! Parcă s'a supt toată lumina în vârful cerului... (arată juceafărul de seară) Drum bun!...

(pleacă grăbit pe același drum, prin miriște. Nevăzut, ceasul turnului bate o jumătate. Florica s'a așezat pe marginea câmpului, în locul unde a stat până acum Plugarul și-și reazimă tâmpla în palme. Cum stă, în cenușa serii, cu fruntea aplecată, pare o Pythie rustică, ascultând oracolele pământului. Îi și răspund, într'adevăr, freacățul țărâni și al ierbii. Dintr'un capăt al drumului, se arată când-când cu pași de păslă, cu pălăria trasă pe cap. Omul cu Mască. Ca și pomul singuratec, el nu e decât o umbră mai neagră mișcându-se pe fondul de umbră. Florica o privește și ajungând lângă Florica, o salută, apoi se întoarce speriată, apoi, recunoscându-i, zâmbește.)

Florica: A, tu erai?... Da' unde umbra Omului cu Mască?

Omul cu mască: O întrebare cere o întrebare, deci lasă-mă să 'ntreb, pe cine cauți tu?

Florica: (gest simplu) Nu cauț pe nimeni. Aștept numai...

Omul cu mască: (privește în zare) Da, sunt unii oameni care-adună'n ei ceasurile toate, așteptările, plecările deșarte, și uneori întoarcerile. Întoarcerile — cum sunt întotdeauna triste! Întoarcerile astea, în tăcere, cu frunțile plecate peste lumini de miere, întoarcerile ceasurilor, ale vânturilor, ale bucuriilor pierdute, ale nădejdilor pustii, (înțorcându-se către Florica) Aceleși drumuri, aceleși drumuri, mereu, Nici o întâlnire nu e nouă, nici o răscruce necunoscută amare în întoarceri, de cucută! (se apropie de Florica care și-a lăsat din nou fruntea în palme). Nici o pasăre nu țâșnește din frunzele căzute, nici un iepure din tufișuri știuțe... Da, sunt unii oameni care-adună'n ei ceasurile toate, așteptările... (punându-i mâinile pe umeri) Stau ca avarii, aplecați peste zăcărnici lor de aur mort, știau ca măcrozii răsturnați pe cheiul stins al uitatului port. Doar corăbiile vântului, ale veșniciei, își mai umflă pânzele în zări, și oamenii cu ceasurile moarte'n ei, de mult, încremenesc în goaje așteptări. Toate sunt așa cum au fost, toate, dela început până la urmă, anume adunate într'un biblic rost: stătută, neagră și adâncă țurmă. (căre Florica, întinzându-i mâna ca să se ridice) Nu-l știi pe omul căre tot așteaptă? E undeva, la capătul pământului, sau poate, undeva, în mijlocul lui, când cade seara, cu sulți lungi de umbră. (se înserează repede. Omul cu Mască o cuprinde de după umeri.) Când vitele se 'ntorc domo, pe drumul lor, același, (în fund deartă, se sîng rare tălângi)

(Continuare în pag. 3-a)

COMPOZIȚIE

Lui Traian Ieremici

Am avut, demult, o nostalgie: India. Nimeni nu mi-a trezit-o. M'am pomenit cu ea, fără veste, fără ca să știu de unde vine și de ce își afișează prezența în gândurile mele. Pentru anonimul ei, am tratat-o pasiv la început. Stărilor cu expeditori necunoscuți nu trebuie să le răspunzi, socoteam pe atunci. Pe deasupra, ignoram cu deplină conștiință că eu și ascendenții mei suntem niște stâlpi de telefon cari se pierd spre un oficiu poștal pitulit în neguri ancestrale. Acolo, un răstrămos, poate, și-a impregnat în pelicula sensibilității extaze transformate în chemări către urmași.

India...

M'a preocupat ani de zile. Și nu voi uita niciodată că în liceu, orele de geografie îmi erau plăcute numai când profesorul își preumbla bățul didactic pe ugerul peninsulei Dekan, din care părea, de o clipă, smuls și împins prin furia ciclonului, înspre răsărit, stropul de pământ Ceylon. Ca efect, nota locală mi se destrăma subit. Colegii deveneau de ceață. Pereții clasei se disolvau făcând loc altor suprafețe și nuanțe și priveam, în închipuire, elefanți, un colț din Gange, obrazuri bronzate. Cerul lor era înșă, totdeauna, matinal și stratificat, ca onixul, în zone de culori calmante.

După un timp, apelul trimis de țara cunoscută din iconi doar nu a mai fost mulțumit de surrogatul fanteziei. Nostalgiea s'a agravat, tot mai mult, până când m'a făcut să trăiesc, cu o înspăimântătoare luciditate onirică, un fragment de viață intensă pe care n'am mai putut-o atinge a doua oară. Trecerea spre o asemenea lume, atârnată de un ecran interior, n'a fost totuși un fenomen obișnuit. Și întâmplarea mă cutremură, de aceea, și azi. Căci, eu n'am visat chinurilor — ca problemă — film de mai jos, ci am intrat în el, așa-zicând, cu ochii deschși. Sunt conștient, în plus, că nici despre dedublare nu poate fi vorba, fiindcă simțeam o nealterată legătură între cele două planuri ale mele de existență. Imi dădeam, adică, bine seama că sunt, până la glezne, cu un picior în realitate și cu altul, întreg, într'un cinematograf, pe alocurea puțin absurd, care își avea fântâna numai în mine.

Dar ceea ce mă uluiește încă e puterea hipnotică și cu precădere a desfășurării secunde, în noul plan, vedeam cu o emoție suavă (întâlnită o singură dată) apariții cari imi păreau că aparțin astrale și trebuie să se întindă, nicidecum stranii. Există un alt continent în mine? M'am întrebat, fără răspuns, din clipa aceea, într'una. Să o mai spun că orice căutare în acest sens a fost fără rezultat? Decăderea, sari neputința de a mai atinge o astfel de culme mă exaspera ca o iubire pierdută și dacă experiența n'ar fi avut parfumul unei flori și extazul sacru al torentelor de culori pe cari și le varsă diminețile senine pretutindeni, aș fi fugit în psihanaliză și în poezie mă vindecam.

Mirajul începuse în fața mesei mele de lucru la orele cinci după amiază, pe o căldură caniculară. Deși au trecut câțiva ani, înregistrez și acum cu o proștețime nedesmințită toate amănuntele de preludiu la un fapt pe care nu cutez să-l numesc spectacol. Parcă simt că terminasem de zece minute lectura operii Sadhana a lui Rabindranath Tagore. O bucurie singulară, a contemplărilor din lăuntru nostru, imi închise pleoapele, cu un tremur feminin. Urmă un vid plăcut, ca o reculegere, și numai decât pornii să mă cufund într'un covor moale de simulacre colorate reprezentând melci în deosebite forme, flori stilizate și pasări. Deodată, cu toate că nu dormeam, m'am trezit la marginea unei metropole. Zăream edificiile într'un stil aproape peste tot oriental și în funcție de această percepție memoria mea prinse instantaneu rădăcini într'o realitate veche și firească. Imi aminteam, perfect, cum cu trei luni înainte venisem, ca atașat de presă, la Calcuta. Interstițiul mi se umplu, imediat, de întâmplările (unele neplăcute) prin cari trecasem, convingându-mi și ultimele îndoieli că totul era adevărat până la dramă. Cum nu imi cunosusem totuși, cu o zi mai înainte, această existență care părea că îmbughește dintr'o secundă și în loc să se desvolte în direcția normală a viitorului își crează, retroactiv un trecut grav și indelebil al tău, fără a-l fi parcurs? Evenimentele cari s'au succedat vor confirma, probabil, și mai mult spaima acestei întrebări!

Iu momentul când m'am înfiripat pe noul spațiu în care sunt tentat să cred că priveam miraculos ca într'o oglindă transformatoare a dorințelor inconștiente, pășeam însingurat spre locuință, după o ciudată și des repetată plimbare zilnică. Treceam irezistibil și mecanic pe acest drum, a nu știu câta oară, atras de o țintă pur vizuală. Înspre fiecare seară, nu puteam să nu privesc marea golfului Bengal. Fixam remorcherele, ore întregi. Făceam statistici, pe minut, pentru frecvență și, pe înălțime, pentru recordul valurilor. Însemnam toate svâcniturile apei, mă acomodam cadenței lor și vibram întocmai, cucerit de bătaile accelerate sau încetinite cu frecvența florului pe care ți-l dau concertele savurate. Uneori, soseau în radă pacheturi uriașe. Noaptea densă mă surprindea urmărind siluetele marinarilor și cercetând prin geamuri cabinele cu

mutre misterioase. Ocupațiunea, cu toate că imi era deșartă, nu mă puteam lipsi de cocaina aceluși forfot marin. Imi cele din urmă, cugetam că n'avea de ce să-mi fie rușine, pentru că în India foarte mulți au pasiuni mai bizare: se uită la soare până orbesc, stau o viață pe un vârf de stâncă, nu se simt bine decât cu mâinile pururi înfășurate de șerpi. Între molimele cari imi cuprinseseră cu infinită varietate semenii, boala mea era de structură occidentală. Mi-aduc chiar aminte că'n India suferiam de nostalgia Europei și numai faptul că viețuiam între atâția bizari îi dădea plimbărilor mele acompaniate de lumini crepusculare un timbru oriental.

Coamele undelor jucăuse mă vedeau, după cum am spus, cotidian pe țarm. La început, singur. Dar nu peste mult dela inaugurarea acestor vizite, am observat venind pe mal, cam la aceleași ore, o siluetă feminină. Părea că și ea numără valurile, că e dusă de același spleen, că cercează simultan cu mine călătorii mărilor. Din primul moment, retina mi-a înregistrat linii de figură suplă. Încolo de tot i-am remarcat profilul aproape elin. Avea aparența că nu mă bagă în seamă. Într'o zi, a întârziat un sfert de oră și lipsa ei m'a făcut să constat neliniști în mine. Când am văzut-o însă pe litoral, ele s'au evaporat ca la un semn magic.

M'am apropiat de ea, printr'un efort de curaj, imediat.

— Te cunosc, din Londra, i-am zis timid. Se reprezenta la operă Olandezul zburător și am avut locuri vecine. Am vorbit despre Benedetto Croce și Luigi Pirandello. Imi aduc bine aminte. În discuție, ți-am pus întrebarea: ce-ar fi dacă cineva ar face muzica lui Henric al IV-lea? Sunele sunt menite să descopere și exprime stări psihice, afirmam eu. Un compozitor ar contura mai bine dezacordul dintre firul amintirii și cealaltă realitate de care e guvernat, spre dauna continuității în manifestări, eroul pirandellian: subconștientul.

Am privit-o apoi provocator în pupile. Irișii îi erau două inele sinelui mărginite bilateral de unghiuri-migdale albe. Aș remarcat îndată că privirea ei câștiga un farmec inefabil dela minusculele bețișoare ale genelor rari.

M'a răspuns cu voce catifelată:

— De Navamalika, Seder... mea. Parcă te văd ascultând adâncit.

Nu era devărat. Nu ne-am văzut niciodată și de aceea am înțeles-o brusc, furat de intenția de a o jigni ușor:

— Domnișoară... te rog să-mi spui, fiindcă nu ți-am reținut...

— Numele?

— Ei.

— Suprema ofensă e să îl uiti. Mai cu seamă pe al fetei de care te leagă discuții, mi-a răspuns ea cu indiferență.

M'am intristat, din cauza calculului meu depășit.

— Nu, domnișoară! am căutat să mă explic. Vin peste noi eclipse de memorie. Ca la Henric al IV-lea. Sub dominația lor, e imposibil să-ți aduci aminte de un lucru. Legătura dintre el și tine se taie. Conștiința se frânge în două. La noi, bine înțeles, fenomenul se produce în mic și paralizază particulele. Pirandello presupune că eclipsa poate lua în arendă latitudinile sufletești.

Suprafața oceanului era calmă. Partenera mea credeam că nici nu mă aude, fiindcă ochii i s'au oprit la volutele fumului eșit din coșul unui vapor gata de plecare.

M'a cuprins o mare melancolie și am tăcut.

— Navamalika, mi-a șoptit ea tardiv.

— Tu știi ce caut în India?! — Mijlocul de a-mi utiliza plămăuirile! i-am zis abrupt și fără a fi impresionat de acest nume cunoscut dintr'o carte românească.

Navamalika se miră dintr'odată de spusele mele.

— Pe voi nu vă atrage problema. Idealul vă este un pacifism individual asigurat de continui armistiții cu natura, am continuat acuzator. Vă place seninătatea contemplativă doar. În general. Puținele excepții creatoare sunt confirmarea acestor afirmații. Literatura voastră desvăluie maxime, adorări, basme mitologice, dar nu aprinde în conștiința oamenilor lumânarea interesului pentru progresul civilizației. Nu trec sub tăcere că în prezent, depe urma contaminării, se ridică alt flux. Uraganele interioare n'ați încercat niciodată să le dramatizați în dimensiunile noastre. Această deficiență v'a făcut în multe privinți retrograzi. Poți trata la voi despre pictură, de exemplu, cu bagajul intelectual pe care îl posedă europeanul? Vă lipsește nomenclatura, tehnica, exercițiul multilateral. Situația? Ne sunteți tributari. Navamalika, nu e suficient să cataloghezi cele trecute prin filiera simțurilor. Trebuie să le dai expresie. Elementele de realizare stau în capacitatea ta inventivă. Dacă o ai, ești monarh peste un univers miniatural. Vezi, după noi, nu există preocupări infime. Toate fenomenele sunt egal de importante. Însul, numai, ar putea să le cuprindă defectuos. Odată descoperit adevărul, europeanul a înțeles că în mâinile noastre rezidă culoarea vieții. Fardul depe obrazii clipelor sunt în pudrera-per-

sonalei aprecieri. La caz că dorești, drumurile gândului se pot auri. Cine te împiedecă? În locul pasivității voastre obiective, noi am promovat, o recunosc, artificialul. Ah, ce semnificativ artificial, în schimb. Activismul ne-a silit să o facem. Postura noastră de zugrăvi. Avantajele au devenit incomensurabile. Susținem o literatură care amenință să scoată, în câteva secole, din oricine un romancier; și atare ambianță pune întotdeauna în discuția intimă debitul formelor cari te agită...

Cu toate aceste vorbe, mă simțiam, din motive iraționale, epuizat. Și pentru a fi sincer cu mine însumi și cu ea, mai ales că pe față îi apăruse un început de tensiune, am adăugat, ca un învins, cu vocea scăzută:

— Apa, marea e spongia avidă a gândurilor mele, Navamalika. Mă calmează și nu mai cuget și nu mai vopsesc nimic. Imi ajută să revin la inițialul pur.

Dintr'un reflex probabil, m'a prins de mână, mișcăta și oarecumva protector. Însă, ca o condamnare, decorul din jur s'a surpat repentin, schimbându-și fața de nenumărate ori, într'o cadență de catastrofă. Și deși mi se părea că între discursul meu și clipele următoare au trecut luni zguduitoare, Navamalika imi ținea încă mâna, infuzându-mi un fior de care nu mai eram în stare să mă despart. Am aiergat cu ea prin Calcuta, după aceea, privind magazinele, discutând prin agitația pietonilor și a vehiculelor, palpitând într'una. Cunoștința ni se sudase, întretimp, prin vâpăile unui fel de amok verbal. Mi s'a descoperit tumburată de aceleași chinuri. Voia să-i dea și ea existenței tumburul tinutei active. Mi-a spus-o, șoptit, în fața porții sale, după o noapte întreagă de discuții pe nenumărate străzi:

— Nu mă poate opri nimeni ca pe căldură toridă să cadă la geamul meu fulgi de nea. E destul dacă mi-ai comandă închipuirea. Când mi se urâște în monotonie, mă văd alergând peste iarba pe care o simt mai parfumată decât aveau udată de ploaia caldă.

— Navamalika, Navamalika! am întrerupt-o eu cu lirism reținut. Tu gândești ca mine! Exact. Momentul în care au ajuns sub dominația ta imaginară fenomenele naturii înseamnă că te-ai născut veritabil. Capitolul următor e îndepărtare de beția iluziilor considerate unanim „realități psihologice”, dar el îți dă măsura evenimentelor și nuda lor importanță. Vreau să predic, Navamalika, oricui această emancipare obținută prin simple exerciții mintale. Atunci oamenii își vor confecționa viața altfel.

Navamalika imi ascultă cuvintele privind în ea, săși, cu o privire fascinantă. Primisese parcă vâștă unei fetei după, așteptate și cuprinsă de un se de o lumina strălucitoare. Brațele i se facură, sub meu, diafane, buzele de un roșu acriș, iar din ochii ei vărsa, ca un cântec de vioară, extazul unei beatitudini pe care nu o mai văzusem pe pământ.

M'am pomenit, apoi, plecând iar, printr'un consens tacit, cu ea pe drum. Unde, nu pot preciza.

Pudra de argint a luminii solare cucerea răsăritul, ca o victorie.

Și'n eul meu, asemenea unui vas comunicant, avu loc un proces ciudat. Căldura, din care imi alimentasem toate gândurile până acum, începu să se rădă lent și o fosforescență placidă, propagându-se din atom în atom, imi cuprindea creerii, mâinile, pieptul, ființa întreagă.

ILIE IENEA

(Urmare din pag. 2-a)

când florile și apleacă înspre pământ culoarea, și noaptea își ridică de după deajuri, boarea, cenușia boare ce ndată va fi neagră, ca o prezență mută a totstăpânitoare,

(panfomină)

întoarcerea îngerilor negri din văzduh căderea lor, de miș de ani aceiași...

(S'a înoptat deabinelea. Scena e acoperită de întuneric. Nu se mai vede nimic; se aude doar glasul și mai tainic, mai pătrunzător, al Omului cu Mască, declamând:)

Nimic nu se mai vede,
nimic nu se aude;
mi-e fața neagră,
și-s mâinile ude...

(Încetșor, ca prin ceață, se luminează, vag la început, apoi din ce în ce mai clar, interiorul unei camere: același interior din actul al doilea, camera Poetului, cu ușa deschisă larg, de perete. Versurile cad acum pe scenă, ca dinafara casei înlăuntru)

Nu-l știi pe omul care toț așteaptă,
pe avarul sărac, pe fratele meu,
pe Fiul Omului și al lui Dumnezeu?

(Prin lumina palidă a lămpii de petrol, parcă plutind ca două corăbii legate, intră în odaie Omul cu Mască, purtând-o pe Florica de mână. Pașii lor, ca și versul ultim, nu s'au auzit de Poet care stă la masă cu fruntea în palme, continuând atitudinea fetei, din câmp. Omul cu Mască, spre Florica, în timp ce trec pragul ușii)

Coboară, te rog, și ultima treaptă!

CRONICĂ ȘI ÎNSEMNĂRI

Cronica literară

Octav Șuluțiu: MANTUIRE, Roman, Ed. Socec et. Co., S. A. R., București.

Fără a stabili, acum după atâția ani, o legătură cu primul roman al dlui Șuluțiu „Ambigen“ (1935), putem afirma că cel de față aparține omului de cultură. O anumită fărâmițare sufletească, de nuanță străvezie, imprimă valoarea romanului și-l diferențiază în literatura noastră.

Se începe și se continuă cu elemente de senzational, căroră dacă nu li s'ar prinde semnificația, ar însemna să nu i-se atribuie nici o greutate cărții. Într'adevăr crimile se succed și pumnalul cu inițiala „L“, prezenț de fiecare dată, este înfipt în pieptul victimei cam în același loc. Adăugând acestora faptul că personajele nu-și trag viața dintr'o sevă puternică, romanul pare a mișca pe linii de factură mijlocie. Hotărât, lipsește cupola bine arcuită și spargerea de bare care să ducă spre mari orizonturi.

Cu toată viața interioară pe care e-roul principal, Leontin Martinescu, o duce, nuanțele de ușor chin intelectual și sensibilizate cu accente de obsesie, nu-l fac să trăiască decât la fine pe un plan mare. Restul atmosferei se colorează dela poză (Bibi) și desgustătoare

animalitate (Văcuța lui Ilie) până la monotomie și plictis provincial.

Romanul își primește însă semnificația cu mențiunea finală că:

„MANTUIRE este primul roman dintr'un ciclu în pregătire“. În acest caz senzaționalul din primul volum nu este decât punctul de plecare spre lumea anunțată de aliniatele finale ale ultimei pagini.

„O pace nefirească îl umplea auzindu-și cuvintele și se mira că domnul din fața lui tace și pare a nu crede ceea ce aude. De aceea spuse încă odată mai încet, blând:

— Eu sunt L... Eu am ucis....

În clipa aceea o rază de soare țâșnind pe fereastră îl căzu pe frunte și în Leontin se găsi deodată atâtă fericire, încât lacrimile prinseră a i se rostogoli în boabe mari pe obraji“. (pag. 288.)

Partea de iluminare din aceste șire deschide poarta împărăției în care va trăi eroul în volumele următoare. Credem că dl. Șuluțiu, conștient fiind c'a ajuns la un punct fantastic de periculos, va ști cum să-și ajute eroul spre plină nătaie. Fără această urcare, primul volum nu-și are sens.

Aventura spirituală, întrezărită prin pasagiul citat din Papini:

„... pierderea credinței ori cucerirea unui adevăr metafizic, pot să fie evenimente... tragice și... dramatice,

„... viața mai adâncă și mai misterioasă a spiritului... înjghebată din idei absurde, din probleme fără soluție, din îndoele nebănuite și din certitudini inexplicabile, poate fi pătrunsă de pasiune și de elan eroic...“, și orizontul muzical la care s'a ridicat eroul la finea romanului ne fac să așteptăm dela dl. Șuluțiu o carte plină.

IONEL OLTEANU

Insemnări

Suntem de părere că frumosul nu derivă decât exclusiv din Formă. Anumitul exemplu al unor sunete și culori „frumoase“, necuprinse în forme, care s'a dat pentru a mai avea acea susținere, cam străveche, nu trebuie să ne întunece ochii. Fiindcă aceste amorfisme, deși au primit favorul unui prețios atribut, atât în natură cât și în opera de artă, sunt, în realitate, simple părți decupate dintr'un fenomen mai mult decât complex, care e însuși frumosul. Este adevărat că sunetul și culoarea pot fi contemplate, și chiar simțite, nud și izolat, dar, să nu pierdem din vedere, o asemenea postură e de clape căzute. În mecanismul cântecului cosmic sau uman, ele, prin urmare, tac! Pe când poziția lor veritabilă nu e aici, unde sunt ca niște albatroși captivi pe o corabie, ci într'o afirmație în care să aibă rolul literelor unui Cuvânt. De aceea, nu e oare caraghios să admirăm modul cum e tăiat „a“ sau „b“ dintr'o metaforă, argumentând că mai există un „frumos“ care, uite, zace dincolo de aurora boreală a imaginii?

În legătură cu opera de artă, s'ar putea vorbi de un singur amorfism frumos: tonul acesteia (elementul irațional, intraductibil și, ca un corolar, personal și unic). Însă cu ce răsturnare de perspectivă! Căci, în timp ce, eulorile și sunetele frumoase necuprinse în Forme stau, întotdeauna, sub nivelul Formei, ca părți cari se rup din ea, tonul e o incandescență pe care și-o pot proiecta, deasupra lor, pe un cer de semne nepuzabil miraculoase și inefabile, numai Formele literare sau ale diverselor arte.

Grupul scriitorilor din Sibiu, a izbutit în aceste timpuri de multe ori caraghioase prin balastul de vechituri cu care se împopotează, să se nască

dintr'o necesitate simțită de multă lume și să intre în actualitate, ca toți copiii minune, laudat sau batjocorit. Și când te gândești nici n'a spus lucruri mari, atât par de mult pornite din bunul simț comun.

Eram pe punctul de a trece în baroc, sau poate chiar am trecut, fără să fi trăit renașterea.

Grupul scriitorilor din Sibiu, ne întorc totuși înapoi, dar nu acolo pe unde de mult s'a trecut și unde s'a făcut tot ce s'a putuț face, — ci în acel înapoi din care, civilizația pe care o trăim, a ieșit, pentru a fi așa cum este, în vreme ce spiritul l-a sărit, rămânând acelaș cum îl vedem, dar devenind anacronic.

Nu este deci nici o mirare că cei îmbăt âniți lângă o ladă de zestre plină cu adunători-vechi, să-și vadă amenințate odoarele, pentru că logodnicii cer altceva, ce nu se găsește în bagajele lor.

Sun: câteva fapte care ne îndreptătesc să credem că teatrul românesc este pe cale să-și croiască alt drum. Scăpat din situația în care instinctul câtorva mari personalități actoricești a avut plenitudinea de artă, încearcă să-și adauge partea științifică. Informația și orientarea precisă adâncesc și sensibilizează, ajutând instinctului să-și câștige o mai mare suprafață de țâșnire. Muzeul Teatrului Național din București, Almanahul teatrului românesc și Fișa actorului sunt trei inițiative oficiale spre o orientare majoră. Ultimele două, ca realizare, aparțin dlui Petru Comarnescu.

La apropierea spirituală româno-italiană. Institutul de Cultură Italiană din România, secția Timișoara, condus de dl. Silvio Guarnieri, contribuie până acum cu patru volume:

1. Emil Pop: Naturalistii italieni din veacul al XVIII-lea;
2. Victor Stanciu: Aurul Daciei și Imperiul Roman;
3. Al. Marcu: Momente de Artă și Cultură Italiană în România;
4. Al. Borza: Banatul în timpul Romanilor.

Cartea dlui Prof. Marcu în capitolul: Reflexe de Istorie românească în pictura Renașterii arată încetățenirea influenței italiene prin arte și literă în Transilvania datorită lui Pippo Spagno (1400), conducătorul ținutului timișoarei care a adus pe maestrul florentin Masolino da Panicola. Un alt capitol dător de lumini este „Italia în căutarea latinității noastre“.

Sprinten și cu gust condusă bibliotecă va avea poate momente de împlinire.

DELA REALIZARE LA CREAȚIE

În drum spre atingerea culmi artelei teatrale, plecând dela bază, adică de la spectacol, în mers ascensor unii reușesc să urce panta până la mijloc ajungând la realizare, susținând c'au creat, deși sunt abia la mijlocul drumului. Alții, chinuți, saltă rupând bara ce duce spre etericul imperiu al artei care cuprinde cel mai înalt punct „creația“. Drum plin de frământări sufletești purificatoare, atingând piscul s'a limpeziți și a ajuns la cristalina viziune a frumosului. Iată de ce singur chinul creator este spărgător de granize și cuceritor de culmi.

Sunt deci două lumi bine definite ce se cer și ca noțiuni precis diferențiate.

Noțiunea creației este expresia unei viziuni, iar realizarea: îlmăcirea cuvântului cu un anumit rafinament profesional și scenic și cu o oarecare doză de conținut sufleteș. Este așadar o diferență, diferență care ne face să cădem adesea în greșala de a atribui noțiunii de realizare, expresia superioară de creație. Care este explicația acestei greșeli?

Pentru a putea răspunde la această întrebare, trebuie stabilit în mod precis un lucru important. Cine creează în materie de artă teatrală? Spre clarificare, se impune lămurirea, în primul rând, a noțiunii de regie. La noi această lațură n'a fost pusă pe primul plan, în sensul că s'a limitat doar la o mână forte care, în cazul când nu era numai un simplu monitor de repetiții, a fost (în majoritatea cazurilor) un coordonator al ansamblului, un armonizator al textului sau, în cea mai fericită situație, dacă acel regisor a reușit să încadreze spectacolul printr'o oarecare sprinteneală spirituală, într'un curent, fie el realismul reinhardian, expresionismul piscatorian sau altul, i-se acorda atribuția de „spectacol de adevărată creație“ în locul justei noțiuni de „realizare artistică.“ Iată de ce noi

n'am reușit în mare parte decât să realizăm (exceptând anumite cazuri). Mai mult, atunci când în cadrul acestei realizări unul din interpreți, datorită calităților intelectuale și scenice reușește să se evidențieze din ansamblu, îi aplicăm iarăși noțiunea greșită de creator al rolului, greșită prin faptul că în posibilitățile creatoare a direcției de scenă stă puterea ce duce spre culmi, și nu în ale actorului, oricât de înzestrat și superior ar fi el.

Să încercăm a preciza din ce motive regisorul și nu actorul creează.

Dacă creația este expresia unei viziuni, atunci forța care ne duce la această expresie nu poate fi decât lumina spirituală a regisorului. Forța creatoare a acestuia, izvorită din acel foc al frământării interioare purificată până la viziune, dacă reușește să se impună ansamblului piesei, săltându-l dincolo de mijloc, regisorul a creat, iar ansamblul și ceilalți factori scenici sunt elementele de întrupare a viziunii lui. În concluzie, în arta teatrală, ca în orice artă, există acel focar ce atrage elementele și încălzindu-le cu o magică putere, le transformă în vibrație armonioasă și eterică. Spectacolul plutește deci într'o viziune precisă care este a regisorului, el fiind focarul, iar actorul vine parțial și contribuie la ea. Întrucât e o lume diferită a fiecărui actor care, cu dela sine putere, nu se poate aduna într'un tot tocmai din cauza diferenței. De aceea trebuie să intervină acel focar care adună elementele parțiale și le atrage în raza lui vibratorie unde diferențele purificându-se formează totul egal: Creația. Cum elementele fără focar nu pot crea, viziune regisorială fără ele nu poate fi înfăptuită, creația fiind nu tot omogen și armonios, indiscutabil.

EMIL JOSAN